

reibisàna. Tenim, doncs, aquí un compost *Riu-Isàvana*, que passaria tot seguit a *reibisàvana* i es contragué en *Revisàna* per una haploglogia inevitable.

S'imposa, doncs, la conclusió que la forma originària del nom fou ISÁBANA. Detall d'importància transcendent per a l'origen del nom.

ETIM. És evident que es tracta d'un nom pre-romà. I no és menys clar que pertany a la sèrie dels NLL del nostre Nordoest que comencen amb la inicial IS-, sovint més ampliada en ISA-: *Isavarre, Isil, Isavals, Isòvol, Isona, Ison, Isort*, als quals acabem d'afegir la parella *Isanta / Isot* (ISÁ(N)BITE -A).

Admès això, queda pendent la formació, i la forma, de la part final del nom. Qüestió que ací no és tan simple, i arreu repetida, com en *Isil*, en *Isona* i anàlegs. Per tant hi ha lloc a suposar que contingui un component (isolable potser) com ho hem fonamentat en l'estudi d'*Isòvol* (infra i *E.T.C.* I, 186) i en el d'*Isanta*.

En aquest sentit podrien guiar-nos noms parònims. La terminació de *Tàrbena* coincideix notablement amb la nostra; se sospita que aquí hi hagi un nom ibèric del penyal (*ben* o *aben*). Però acabem d'establir que l'ètimon del mot en estudi és amb -A- (ISÁBANA), no pas amb -e-: això, junt amb el fet que *Isàvena* és un riu, no un penyal, ni cap orònim, obliga a rebutjar aquesta guia.

En canvi hi ha una paritat clara amb el nom del paral·lel *Ésera*, que fou ÍSARA en l'origen. Rius i ribagorçans tots dos, i començant tots dos per ISA-, sense més diferència que la qualitat de la I-: que en ISARA era oberta (o ï breu), i la d'ISABANA hagué de ser tancada romànica, com la de tot aquell grup ja detallat. Així i tot la paritat segueix essent considerable, i indiscutible en gros.⁴ I per tant pot guiar-nos cap a una anàlisi més completa.

Per a ISARA tenim l'afinitat de tot un grup europeu de noms fluvials (que hem detallat en l'art. *Ésera*). *Isère, Oise, Ijzer, Isonzo*... Doncs, induïts per tot això podem cercar un focus peculiar, per a la terminació del nostre.

L'element -ÁBANA en què discrepa de ISARA, potser també el podem trobar en un element hidronímic diferent. Amb -ABA- n'hi ha un, d'enllaç tan sostenible que no se'm regatejarà el dret a plantejar-ho seriosament.

Un nom proto-europeu —potser indoeuropeu— de l'aigua, i de bastants rius i riuets, apareix en la forma bàsica AB- o ABA-. És conegut en irl. ant. *aben*, *abon* 'aigua'; en germ. (en noms de rius, "verschoben" fins a -*affe* en alt-alemany); i fins ll. *ab-ni-s* (> *amnis*). D'aquí hem vist que vénen els ABON de noms fluvials del Nord d'Itàlia, i l'ètimon de la vall valenciana d'*Ebo* (amb A arabitzat en *e*). Es considera que hi havia una variant AP(A), amb lleu alternança, sense sonoritat, d'on el scr. *aps*, i iraní *aṣ* 'aigua', i bàltic *Apus, apu*; i en molts noms de riu compostos, com GARNAPIO-,

que ens ha encoratjat a explicar per GÀRRAPI el nom del *Gàrrep*, riuet gironès (art. supra).

Tindrem, doncs, com ètimon de l'*Isàvena* una combinació IS-ABA-NA d'aquell IS- (el de tants NLL pirinencs) amb aquest -ABA- 'riu' o 'aigua', rematat amb la trivial sufixació -NA; o bé ABAN, ja amb N inseparable, com en l'irl. ant. *aban* i en ABON de la Cisalpina. Restaria oberta, i versemblant, la possibilitat que en *Isàvena* se sumessin la correntia en IS- d'aquells noms ibèrics en IS-, amb la del IS de ISARA (aquest amb I breu).

Resta, doncs, plantejada aquesta suggestiva anàlisi, encara que potser no s'elevi encara a la categoria de les etimologies fermes i definitives. En tot cas resta ferm que l'ètimon tenia la forma ISÁBANA.

No ens podem acontentar ja amb unir-lo amb els casos hispànics de NLL en -*aba*, vagament qualificats de pre-romans per Vitt. Bertoldi: *Villaba, Garaba* (RLiR IV, 239) i, sense sortir de la zona navarro-aragonesa, en particular *Isaba*, la població cèntrica de la vall basca del Roncal. Perquè hi ha la decisiva diferència que cap d'ells no comparteixen el caràcter fluvial de ISABANA o ISARA.

Acabo amb un nom que aporta una curiosa corroboració del caràcter pre-romà, amplament hispànic, de l'element ISAB- o almenys ISA-, i n'eixampla encara l'abast geogràfic. Un nom propi *Isapto*, -*aptu* apareix documentat a les Balears, ja per una inscripció de data romana (CIL II, 3677 / 8). Dol que el savi amic Ulrich Schmoll, tan competent, no en completés el comentari que inicià en la *Z.Vgl.Sprachfsg* LXXXVI, 290, n. 1. Si bé sembla més practicable trobar-li lligam íntim amb el tipus ISÁ-BITE d'*Isanta / Isot*, que amb ISÁBANA.

¹ És la pronúncia que imità Milà F. (que escriví també *Esséra* per *Ésera*). «Lo pros Bernat regnava en l'*Issavéna* --lo riu saltant / y en les dues Nogueres --- ensà y enllà / y en les dues cingleres de l'alt *Montsanb*» (9v. 388). Es deu tractar del *Monsent* de Pallars, encara que els editors li ho han canviat en un *Montblanch* desconegut a aqueixes terres. Les «cingleres» al·ludeixen als dos cinyells de roca que enronden el *Montcent* de Pallars (nom en el qual hom ha cregut trobar una variant de *sant*, o una forma alterada de *Montseny*.— ² Conservat en el fons d'Ovarra de l'*A.H.V.* de Md.— ³ En tot cas, no dóna a pensar en la «- facultativa» de l'ibèric. Deu ser simple error haplogràfic de copista: veient *in isa-*, amb 4 pals seguits, se saltà l'últim pal. Notable que MDuque no hagi donat aquest doc. en la seva ed. dels fons d'Ovarra. I que Abadal, en donar-lo a conèixer, no el comentí gens.—

⁴ Fem memòria que la -s- era simple en tots dos, i si avui sona sorda és per l'apitxament, de data tardana. Ja hem notat que en *Isàvena* encara sona sonora allí on es distingeix; i les mencions me-